

שיבא לו הימים הקודמים אינו כלום, דאין טעם ויסוד להתחיל לספור מיום העשרים בלבד כשהחל לו הקודם, ובאין לא שייך שום כלל, אחר שבמציאות חסרה כאן ספירת הימים הקודמים, וא"כ לא שייך לומר שלגבי תחילת המזל מכאן ולהבא, אשר לכאורה לפי"ז יש מקום לסתור הראיה מהא דר' אליעזר לספירת העומר, אחר שיש חילוק ברור בין שני הלכות אלו.

אכן נראה דאליבא דאמת י"ל דהא דדריש ר' אליעזר לקטן שהגדיל אין כאן הלכה מיוחדת דוקא לגבי סוכה, ואלא שדריש בזה הנכה כוללת אשר ממנו איכא למילף אף לגבי מילתא אחרתא, ושפיר יש למילף מכאן לשאר דוכתי, ומה שהקשינו בזה דספיר"ע דחלוק מהא דסוכה יש לבאר בדרך אחרת, דהנה בעיקר שיטה זו שלפיה נסתפק המ"ח והיינו שיטה הבה"ג המוצא בתוס' במנחות דף ס"ז ע"א שכתבו שם שאם הפסוק יום אחד ולא ספר, שוב אינו סופר, משום דבעינן תמימות וזאת החסירה ליכא תמימות, וב"ה בתוס' מגילה דף כ' דד"ה כל הלילה ע"ש, הנה הראשונים ילאו לתמוה על דברי הבה"ג, ודעתם נועה ברור דמנחת ספירת העומר כל יום ויום הוה מלוא צפ"ע, ואי לא ספר יום אחד לא הפסיד שאר הימים, ובציאור הפלוגתא דהראשונים עם הבה"ג, נראה דהנה השיעור שס"ל דכל יום היו מלוא צפ"ע הנה סברתם נראה, דיסוד הדין דחספרו חמשים יום הוא חיוז על כל יום ויום לספור את יומו הוא, ואף אם לא ספר אחד מן הימים, אין שייך בזה לומר שהפסיד, משום דהיום המחר שהוא במספר כדוגמת עשרים אינו רק בגלל שאתמול ספר את יום התשעה עשר, כי אם דיום זה הוא מציאות של יום העשרים, שכן קבעה תורה שיום זה כך הוא מספרו בספירה, ויום זה כך, וכל דלא ספר אחד מן הימים הרי שלא הפסיד, כי הספירה של היום המחרת שהוא יום העשרים, הוא ממחת שהתורה קבעה כל יום במספר לספור את יומו, וכל פעם היא מלוא אחרת, ומה שהיום נקבע מספרו ליום העשרים, הוא משום שהוא מציאות של יום העשרים אחר שהתורה קבעה לספור מיום הראשון ויום זה נמלא במספר העשרים, ולכן מי שצא היום לספור, סופר יום עשרים לספירה, כי זה הוא מספרו של יום זה, וכך היא המלוא היום צו הוא עומד, ולא איכפת לן אם ספר קודם לכן או לאו, כי מלוא דאתמול לא שייטא למלוא דהיום, ואף שהיום שהוא יום העשרים סוף סוף נקבע מספרו בגלל שיום הקודם ספרו את התשעה עשרה, וכן כל יום נגרם בגלל הימים הקודמים, והכל חוזר בגלל שהתחילו ביום הראשון במספר האחד, זה לא קשה, דמה שהיום סופרים עשרים במספר, בודאי שהוא בגלל שהיה אתמול יום תשעה עשרה, אבל כ"ז בגלל שכך המציאות שהיה אתמול יום תשעה עשרה, וכ"ז לשיטת שאר ראשונים, אכן בדעת הבה"ג דקא סבירא לכו דכל דהספיר יום אחד שוב אינו יכול לספור, כאן יש לחקור עובא אי הא דהספיר יום אחד שוב אינו סופר, הוא משום דמאחר ואיכא גזכ"כ דתמימות, שוב בהספיר יום ליכא כאן תמימות, ולא שייך להמשיך בספירה, אחר שהדין תמימות ליכא כבר דאם חסר יום לא

היו תמימות, או דאפשר לפרושי דהטעם בהספיר אינו דין בתמימות כלל, ואלא דעממא דבה"ג הוא דמה שהאדם סופר את היום, הגורם לכך הוא מה שספר אתמול וכל מה דהיום מצרך על יום העשרים כ"ז בגלל שאתמול ספר יום התשעה עשר, וכן הלאה כל יום הוא מסיבת הגורם של האתמול, והכל חוזר בגלל זה שספר ביום הראשון יום אחד לעומר, מעתה בהספיר יום אחד בין הימים, מה שייטא שיספור יום עשרים ואחד, שלא ספר יום העשרים דהא במציאות נחשב לו סדר הספירה, דהיום שהספיר לא יכול לחקן אחר שער זמנו, וא"כ לגבי בטל הסדר, כך שיוצא שלפי שיטה זו דין הספירה אינו רק מתחת המציאות של הימים, דאמנם כך הוא, אבל מציאות זו צאה מנה ספירתו והוא הגורם להמשיך את המחרת, ואם החסיר יום, שוב לא שייטא לספור עוד, אחר שאי אפשר לספור עשרים בלא שיש לו את היום הקודם שהספיר, והיינו עממא דבה"ג, דס"ל דבהספיר יום אחד שוב אינו סופר בהמשך וכמוש"ג, אחר שספירה לריכזה להיות לפי הסדר וכמוש"כ בקרא הספר חמשים יום וכל דליכא אחד ביניהם אין כאן הסדר וגם חמשים ליכא אף אי ימשיך לספור, וכ"ז אף בלא הדין תמימות מאחר שזה חסרון במציאות המלוא כפי תורת קיומה שנקבע בחיוב עפ"י התורה, ונראה דבחקירה זו נחלקו הראשונים בדעת הבה"ג, דהנה בתוס' במנחות דף ס"ז ע"א דד"ה זכר, ובמגילה דף כ' ד"ה כל הלילה, כתבו בשם הבה"ג דסבירא ליה שאם הפסוק ולא ספר יום אחד שוב אינו סופר משום דבעי "תמימות" ע"ש, ומוכח שפירשו דדעת הבה"ג דאחר דבעי תמימות א"כ היו כולכו יומא חדא מלוא, ולכן אם החסיר חסר בהמלוא, ולא היו תמימות ולא יכול להשלים שוב, משום דחסרון של יום היו חלק של המלוא, ומחסר מהמלוא ומתמימות, אכן בספר הלכות גדולות לבה"ג (כת"י (אספמיה) מרוני) בהלכות עשרת כהן שם צוה"ל, ומיחייב איניש למימנא שצעה שצעות מאורחא דחמיסר צניסן נגבי שיחסר, דכתיב וספרתם לכם שהיה ספירה לכל אחד ואחד ממחרת השבת וכו', והיכא דאנשי ולא צריך על ספירת העומר מאורחא מצרך למחר. ואי אינישי חד יומא ולא צריך לא מצרך בשאר יומי וכו' ע"ש, הנה מפורש חזין דבה"ג עלמא לא זכר דהטעם בזה היסור יום אחד שאינו משלים שאר הימים הוא משום ליתא דתמימות, וכלל לא כהן להא דתמימות, אשר מעתה יש לומר דבה"ג עלמא יכולים שפיר לפרש כפי ה"ד השני שכתבנו, באופן שיוצא שצחקירה שכתבנו נחלקו הראשונים והיינו ששיטת התוס' בדעת הבה"ג כלל הראשון דהוא חסרון בתמימות, אכן צוה"ג עלמא אפשר לפרושי דאין כאן חסרון בתמימות ורק ה"ע כמוש"כ משום דאם חסר יום שוב אין שייטא לספור את יום המחרת אחר שהסר הגורם ליום המחרת שגרם לכך הספירה של היום הקודם, והוא לא ספר היום הקודם, לכן אינו יכול לספור גם אח"כ, (והתוס' אפשר דהיה לפניהם גירסא אחרת צוה"ג, משום דצאמת צכת"י אחר מהבה"ג לא נמלא כלל הלכה זו שהציאו התוס' משמיה דבה"ג).

מעתה נראה לפני מש"ג דאפשר דטעמא דכ"ג אינו משום דינא דתמימות, ורק משום שלימות הספירה וכמו שנתבאר, מעתה יש לומר דזה ודאי דקטן שנתגדל בחוך הספירה יכול לשבטגדיל לספור בצרכה בלא ספק, אבל כ"ז דוקא אם ספר גם בקטנותו, א"כ לשבטגדיל יש כאן רק שאלה של שלימות הספירה, ובעינן שיבא לו המחייב של היום הקודם. ואם ספר בקטנות א"כ כשבגדיל וספר כל הזמן הרי שפיר יש לו שלימות הספירה, וכן יש המחייב של היום שסופר, מאחר שספר את יום האתמול, ולא איכפת לן אם היום האתמול לא הוי מחוייב מדאורייתא, דהא אף לכה"ג אין הכרח שכל הימים הוא מזה אחת, ומשום דינא דתמימות וכמו ש"כ. ורק דמ"מ הא מעתה ל"ע מנין לנו המקור דמי שלא חל עליו החיוב מתחילת הספירה, דשפיר יכול לחול עליו באמצע הספירה, דהא בתורה משמע דהחיוב חל מתחילת הספירה, ע"ז הא שפיר יש לנו ראיה מוכחת מהא דר' אליעזר בסוכה, דדריש קרא דקטן שנתגדל בחוך זמן המזה גופא, דלגביו אפשר להתחיל החיוב מהאמצע נמי וכפי שביארנו דלגביו קיום המזה הוא תקופה קרה יותר, ולפמש"ג הרי שגם בספירה שייך שפיר לפרושי כן, אך כאן בעינן שיספור גם את הימים שקודם שהגדיל, כדי שיבא שיעטא לספור את המשך היום כשבגדיל וכ"ז רק אם ספר מקודם דכה"ג יכול לספור אף כשבגדיל, ויותר נראה דלפמש"ג אף אם היה לפני שהגדיל בר פטורה לגמרי ואפילו בלא חינוך כלל ג"כ מהכי ספירתו. כי מה דבעינן את מעשה הספירה הוא רק לגבי זה שיבא שיעטא הנמסר שבו יתחיל בגדלותו, ולו יליייר שיביא מעשה קוף בעלמא מלך הקטן נמי מביא ליה.

והנה כ"ז הלכנו לפי מה שחידשנו בדעת הכ"ג דאין הכרח כלל דס"ל דכולהו יומא הוי חדא מזה, ורק מטעמא אחרינא קאתי עליה, אך נראה דאף אי נפרש כשיטת החוס' דלדבריהם קיימת שיטה הסותרת דכל הימים הוי מזה אחת, מ"מ נראה שפיר דקטן שהגדיל ממשיך לספור אף שקודם לכן לא הוי בר חיובא מן החורה, ושחי סברות בדבר, וסברא ראשונה נראה, דקטן שהגדיל בחוך הספירה, והיודין הוא על אותו יום שהגדיל, האם יכול לספור מהיום בצרכה או לאו, בזה נראה דאחר שהדיון בזה הוא בזמן שהוא כבר בר חיובא מה"ת, מעתה שפיר יש ללמוד לה מהא דר' אליעזר דקטן שהגדיל בחוך המזה שפיר יכול להתחיל מעת שהגדיל, ומה שהקשינו דלא דמי סוכה לספירת העומר, דשם בסוכה אפשר להתחיל המזה גם באמצע הזמן, ובספירה לא שייך צמאיאות להתחיל הספירה מהאמצע, בזה נראה דמהא דר' אליעזר ילפינן רק דשייך לגבי קטן המזה גם בחוך הזמן, ורק הא דאי אפשר בספירה הוא מטעם דאי אפשר לספור יום העשרים בלא היום הקודם, בזה נראה דאם היה לו לקטן מעשה ספירה בעלמא גם בקטנותו, א"כ שוב ליכא החסרון הזה מה שצמאיאות א"א לספור דהא ספר יום יום לפי הסדר אע"פ שלא הוי בר חיובא, והא דמתחיל היום שהגדיל חוך הזמן, זה שפיר ילפינן מהא דר' אליעזר דקטן יכול לספור אף בחוך הזמן. וסברא

נוספת נראה לומר, והיינו דמה שקטן ממשיך לספור אף כשבגדיל, מטעמא אחרינא קאתי עליה, וכו' דאחר שקטן מצרך על ספירתו בקטנותו, והוא מדין חינוך דאצוה עליה, א"כ לא יתכן דיוחל דין חינוך על מזה שלא יכול להשלימה כולה, דהא אם לשבטגדיל לא יוכל להמשיך לספור, א"כ לא העלה כלום בחינותו, דהא הקטן לא יוכל להשלים, ולשיטה זו הא בעינן תמימות, ואם יפסיק באמצע ליכא כלל לתמימות א"כ בעל כל קיום המזה ולא הוי כאן חינוך כלל, ורק בהיפוך מזה, וע"כ דבתקנת חכמים דדין חינוך נאמר גם שהקטן אף אם יגדיל מחוצה החינוך להמשיך ולצרך על כל הימים אף אחר שהגדיל דהא מזה אחת הוא ואם מדין חינוך התחיל בזה, הרי שבוטל זה גם נחייב להשלימה, דאחרת הפסיד אף את התחלת המזה, וע"כ שאם התחיל א"כ מלך דין חינוך החובה עליו להשלימו עד תומו, כי זו מזה אחת, וחלק ראשון תליא בהשלמה של א"כ, ולפ"ז נראה לפני דרכנו האחרון אין לו כל שייכות להא דר' אליעזר דקטן שהגדיל בחולו של מועד, ואדרבא יולא בהיפך דהא ר' אליעזר קא דריש גם לקטן שהגדיל וגם לנר שנתגייר בחוך המזה שיכול להמשיך המזה, ולפי דרכנו האחרון יולא בהיפוך כי רק בקטן יכול להמשיך בספירה והיינו מטעם שהתחלתו בזה לו מדין חינוך א"כ מזה חינוך נמשכת עד חוס המזה, משא"כ גר שנתגייר או עבד שנשחרר, כיון שצומן שהוי גוי לא הוי בר חיובא גם מדרבנן, ומתפקע לגמרי מדין ספירה, א"כ לגביו לא יכול לחול שום חיוב בחוך הספירה לשנתגייר, ולא יכול לצרך אחר גירתו על ספירה"ע, והאמת שצ"י לזיונים לתורה בחוך כלל י"ב הביא סברא דומה מחכ"א שכתב דלא יתכן דאילו היה קטן בכל ימי הספירה הרי ג"כ היה מחוייב בספירה עם צרכה מדרבנן מטעם חינוך, וא"כ היכן דכשנעשה גדול צינתיים מיגרע גרע ויפטר גם מהחיוב מדרבנן, ולכן שפיר סופר ומצרך בגדולתו מפאת החיוב דרבנן כאילו היה קטן עדיין, והעיר ע"ז הגר"י ענגיל דראשית דבר נמלא בזה חידוש לדינא, דגדול בזה לא יוכל להוציא אחר צרכתו ככל דבר אע"פ שהוא גדול שהרי זה חיוב מדרבנן עדיין, ועוד יש לדון אי שייך לומר שיבא חיוב בגדלות מטעם חינוך אחר דעיקר חיוב חינוך שיעטא רק בקטן ובגדול ליחא כלל ול"ע בזה.

והנה כ"ז הוא אי נימא ששבטגדיל חוך ימי ספירה יכול להמשיך לספור בצרכה, אך הנה אם נקטינן כה"ד שאינו יכול להמשיך לספור בצרכה אחר שהגדיל לשיטת הכ"ג, דלכאורה תיקשי לפ"ז איך תיקנו חכמים חינוך בזה, דהא אם לא יוכל להמשיך שוב בעל גם מה שספר בקטנותו, דהא כולי מזה אחת היא, ובלא הגמר אין ערך כלל צמה שהתחיל בספירה. והא מעשים בכל שנה שקטנים נעשים גדולים צימיו הספירה ולא מצויר שלא יהא עליהם חובת חינוך בתחילת הספירה, דכפשיטות איכא בזה דין חינוך מדרבנן עד שיגדילו, ואם תאמר דמדין חינוך סגי ליה צמה שמתרגל צמאות ספירה אף שלא יולא מעיקר דינא ידי חובת המזה, אכן הא בזה

ואמנם צעיקר ספיקא דהמניח נראה שיש לכאורה להוכיח מש"ס ערוך שהבאנו לעיל, מהא דבגמרא דף ט' איתא במתני דמי שלא חג את יו"ט הראשון של חג, חוגג את כל הרגל, ובגמ' שם איתא פלוגתא דר' יוחנן ור' אושעיא אי כולי ימי החג תשלומים של יום הראשון, או דלמא דכל יום תשלומין זה לזה ניבחו [ועיין לקמן בס"י י"ד, מה שנחבאר פלוגתאם בארוכה], ומקשי בגמ' מאי בינייהו, ומפרקינן, איכא בינייהו חגרי דיום ראשון ונתפשט בשני, דלר' יוחנן דאמרין כולן תשלומין דראשון, אין לו תשלומין מכיון דלא חזי בראשון לא חזי גמי בשני, ולר' אושעיא דתשלומין זל"ז יש לו תשלומין וחייב בראיה, והקשה באור שמה דר' ק"פ דלמא להש"ס למאן נפק"מ בדבר דלא שכיחא כ"כ כמו בחיגר, הא הו"ל למימר בפשיטות, דהנפק"מ בזה הוא דקטן שנחגל בתוך ימי החג, דאי תשלומין דראשון לית ליה תשלומין מכיון דלא חזי בראשון, ואי תשלומין זל"ז יש לו תשלומין, וזהו דבר דשכיחי טובא שקטן נחגל בתוך החג ומעשים בכל חג הוא, ואשר צ"כ מוכח מכאן דהא במתני דריש חגיגה איתא דקטן שיכול לרכיב על כתפיו של אביו, חייב אביו לחנכו בראיה ולהביאו בעצרה מדין חינוך, וכמוש"כ רש"י במתני שם דאש"פ שאינו חייב מן התורה בעילו על אביו ועל אמו לחנכו במלות, מעשה צ"כ מוכח דאחר שקטן חייב מדבריהם א"כ כיון שהגיע לחינוך צו"ט ראשון של חג ועל אביו היה אף להביאו, א"כ אף אם לא בא יש לו תשלומין כל שצעה ומבואר בהדיא מה שמאחר שהיה חייב מדבריהם בראשון של חג, שפיר קרינן ביה שהיה חזי בראשון, ומכאן צ"כ לחייבו בחיובא דאורייתא שיחול עליו באמצע ימי החג לכשיגדיל, הרי לנו מקום פשיטות לספיקא דהמניח, דהא שני דיונים אלו שווים אהדדי, וכמו שבאן מלינו שהיובא דחינוך שאינו חלל מדבריהם מהני להשוותו לבר חיובא שיש לו תשלומין אח"כ מדאורייתא הרי שהוא הדין לגבי ספירה"ע קן, והספירה שלפני שהגדיל מהניא לן מדין חינוך שהוא חיובא מדבריהם לחייבו לכשיגדיל בדין ספירה שמה"ח. (ועי' עוד בקונטרס שמן למנחה על המנחת חינוך במאה ש"י מש"כ בזה).

הבאנו לעיל דברי הריטב"א, שהוכיח מהא דריש פ"ק דסוכה בדין חינוך צעיקר שיהא צהכשר גמור כנגדול ממנו, וא"כ להרגילו גרידא בלא שיואל לעיקר דין כהלכתו לא מהניא להו, ולומר דהב"ג יחלוק בזה על הריטב"א לא נראה כ"כ, דהא מסוגיין מוכחא כהריטב"א, ואולי יש לומר לפי מש"כ לעיל, ואשר שם נחבאר דאפשר דאף להריטב"א כל מה דצ"כ שיהא צהכשר גמור כנגדול ממנו, היינו היכא דאפשר לחנכו על דרך הכשר גמור, משא"כ במקום דלא אפשר, שפיר מודה דכמה דאפשר אפשר. ואשר לפי"ז אפשר דגם בדין להב"ג יבואר על דרך זה משום דהכא הא אי אפשר לחנכו בספירה בדין גדול דהא לאו בר חיובא הוא על כל הימים, א"כ כמה דאפשר עבדינן ואף להרגילו גרידא בלא שיואל לעיקר המאנה שפיר מחנכין אותו.

ובשרית בית הלוי ח"א סימן ל"ט כתב על מה שפסק המחבר בשו"ע להחמיר דאם החסיר יום אחד שלא ספר בו, שוב אינו יכול להמשיך הספירה בצרכה והיינו כה"ג, דיתכן לומר דאחר שיש במלות ספירה לרוב הראשונים שהיו מלות, היינו ספירת ימים, וספירת שבועות, ואחד בלא השני לא ילא יד"ת, א"כ יש מקום לומר דאם החסיר יום אחד, האמנם חסר לו ראיפות הימים, אבל אחר שביום אחד לא הפסיד ראיפות המספר של השבועות, א"כ מאד מלות עשה של ספירת השבועות, שפיר יכול לברך בצרכה, דהא גם זה בכלל עיקר המאנה של תספרו שצעה שבועות, וע"ז שפיר יכול לברוכי אף צהכסור יום, ע"ש שביאר שהדבר עולה לרוב הראשונים, מלבד לשיטת רבינו ירוחם. ורק דלדבריו יש להעיר דיתכן דכ"ז רק אי נפרש שהליתא להב"ג הוא משום דצהכסור יום בעל כל החמימות, והיינו כולי יומי מלות חדא הוה, ואין טעם להמשיך בספירה, דכאן יש מקום לדון מאד מלות השבועות, אכן לפי דרכינו צה"ג דאף דאין כאן מלות אחת, מ"מ חסר הסיצה והמחייב של הספירה, בזה לא צרור כ"כ דיתכן דאם חסר המחייב שוב גם מאד מספר השבועות אינו יכול לספור, דסוף סוף השבועות גם באים מכה זמן הקודם שספר, והיינו המחייב של השבוע שלפני"כ.

סימן יא

בדין ברכת המצות וברכת הנהנין כשבאין על כמה מצוות יחד ובפלוגתא דרבנן ור"י בסוכה מ"ו וברכות ל"ה

חנינא בר פפא הלכתא כרבי יחודה, ואמר רבי זירא ואיתימא רבי חנינא בר פפא מאי טעמא דרבי יחודה, דכתיב ברוך ה' יום יום, וכי צוים מצרכין אותו ובלילה

בסוכה מ"ו ע"א חנו רבנן היו לפניו מלות הרבה, אומר אשר קדשנו על המלות, רבי יחודה אומר מצרך על כל אחת ואחת בפני עצמה, א"ר זירא ואיתימא רבי